

8. Rodina jako základní sociální instituce

SEX

- Sex je silný pud, který je ale potlačitelný. Jeho energie může být použita k motivaci pro společensky prospěšnou činnost (manželství, reprodukce, výchova dětí, ekonomické funkce,...)
- Sex je vhodným nástrojem pro sociální regulaci

Rodina

- Určitá skupina lidí
- Navozuje a vytváří příbuzenské vztahy
- Mezilidské vztahy na základě solidarity
- Místo, kde probíhá biologická reprodukce lidstva
- Místo, kde probíhá reprodukce sociálního, kulturního a ekonomického kapitálu
- Místo, kde je reprodukována sociální nerovnost

Exogamie/endogamie

- Exogamie: příkaz ženit s ženami mimo komunitu
- Endogamie: příkaz ženit se s ženami uvnitř komunity
- Antropologie: tradiční pospolitosti byly buď exogamní nebo endogamní, zdá se ale, že ty exogamní postupně vytlačily endogamní
- Exogamie:
 - 1) může řešit potencionální konflikty ve skupině (nedostatek žen apod.)
 - 2) ustavuje směnu mezi klany (nejhodnotnější dar – žena)

Teorie rodiny (19.stol.):

- Evolucionisté (Spencer, Morgan)
- Marxismus (Engels)
- Johann Jakob Bachofen: Teorie matriarchátu

Manželství, rodina

- **Claude Lévi-Strauss:** tři druhy sociální směny: 1) informací; 2) věcí; 3) žen
- Manželství = propojení příbuzenských sítí
- Zákaz incestu se jeví jako „přirozený“ – tj. existuje ve všech nám známých kulturách
- Formy manželství: 1) monogamie; 2) polygynie; 3) polyandrie
- Nukleární rodina vs. rozšířená (velká) rodina

Příbuzenství

- Biologická (genetická) skutečnost
- Kulturní pojem označující mezilidské sítě solidarity a kooperace
- Typy příbuzenského uspořádání:
 - 1) patrilokalita
 - 2) matrilokalita
 - 3) bilokalita
 - 4) neolokalita
 - 5) duolokalita
- Levirát/sororát, věno/platba za nevěstu
- Ve všech zmíněných typech sociálních vztahů hraje důležitou roli rituál (!)

Gender

- Kulturně vytvořené rozdíly mezi muži a ženami
- Sociální role muže a ženy
- Gender je sociální konstrukt
- Kultura a společnost působí rozdílně na muže a ženy, což vede k sociálně konstruovaným rozdílům v jejich chování, očekávání či postojích
- Tyto rozdíly nejsou univerzální, v různých společnostech a v různých dobách se významně liší
- Sex (angl.) – biologické rozdíly mezi muži a ženami
- Gender – sex (angl.) = rod – pohlaví (čes.)
- Rovné příležitosti, genderová rovnost/nerovnost

Gender studies

- Do češtiny někdy překládáno jako: „studie rodu“
- Výzkum veškerých aspektů genderu
- Spadá pod sociologie, někdy vystupuje jako samostatná disciplína
- Inspirováno i fakticky propojeno s feminismem
- Souvislost s aktivitami v rámci občanské společnosti (občanský, politický aktivismus)

Gender studies – témata výzkumu

- Výzkumný projekt rovných příležitostí v českých firmách
- Matkové (pečující otcové) a Pečující otcové a jejich rodiny
- Reprezentace sexuality: reprodukce genderových nerovností a jejich subverze
- Pornography: Sociological aspects of representations of sexuality and violence against women
- Spoutaná Rozkoš aneb reprodukce genderové struktury a heteronormativity v subkulturách žen ve vězení
- Pseudorodiny v ženské věznici
- Alternativní rodinné modely: rodiny gay otců a lesbických matek
- Analýza psychosociálních charakteristik české populace z aspektu gender

Gender - aktivismus

- G-bod: setkávání studujících genderových studií z ČR a SR
- Filmová NORA: každý měsíc v Artu genderové speciály - přednášky genderových či filmovědných expertek, doplněné patřičnými ukázkami
- Gender management: informační portál k problematice genderu v zaměstnání
- Rovnost v odměňování žen a mužů
- Kampaň: Ženská práva jsou lidská práva
- Podpora žen ve vstupu do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů

Genderová studia a výzkum v ČR

Katedra genderových studií FHS UK Praha

<http://www.fhs.cuni.cz/gender/>

■ Centrum genderových studií FF UK Praha

<http://gender.ff.cuni.cz/>

■ Genderová studia na PF JU České Budějovice

http://www.eamos.cz/amos/kat_ger/modules/low/kurz_obsah.php?kod_kurzu=kat_ger_6109

■ Sociologický ústav Akademie věd ČR

<http://www.soc.cas.cz/>

■ Národní kontaktní centrum Ženy a věda

<http://www.zenyaveda.cz/html/>

Gender online - tým Gender v sociologii

<http://www.genderonline.cz/>

Gender organizace

- Gender centrum Fakulty sociálních studií MU v Brně

<http://www.gendernora.cz/>

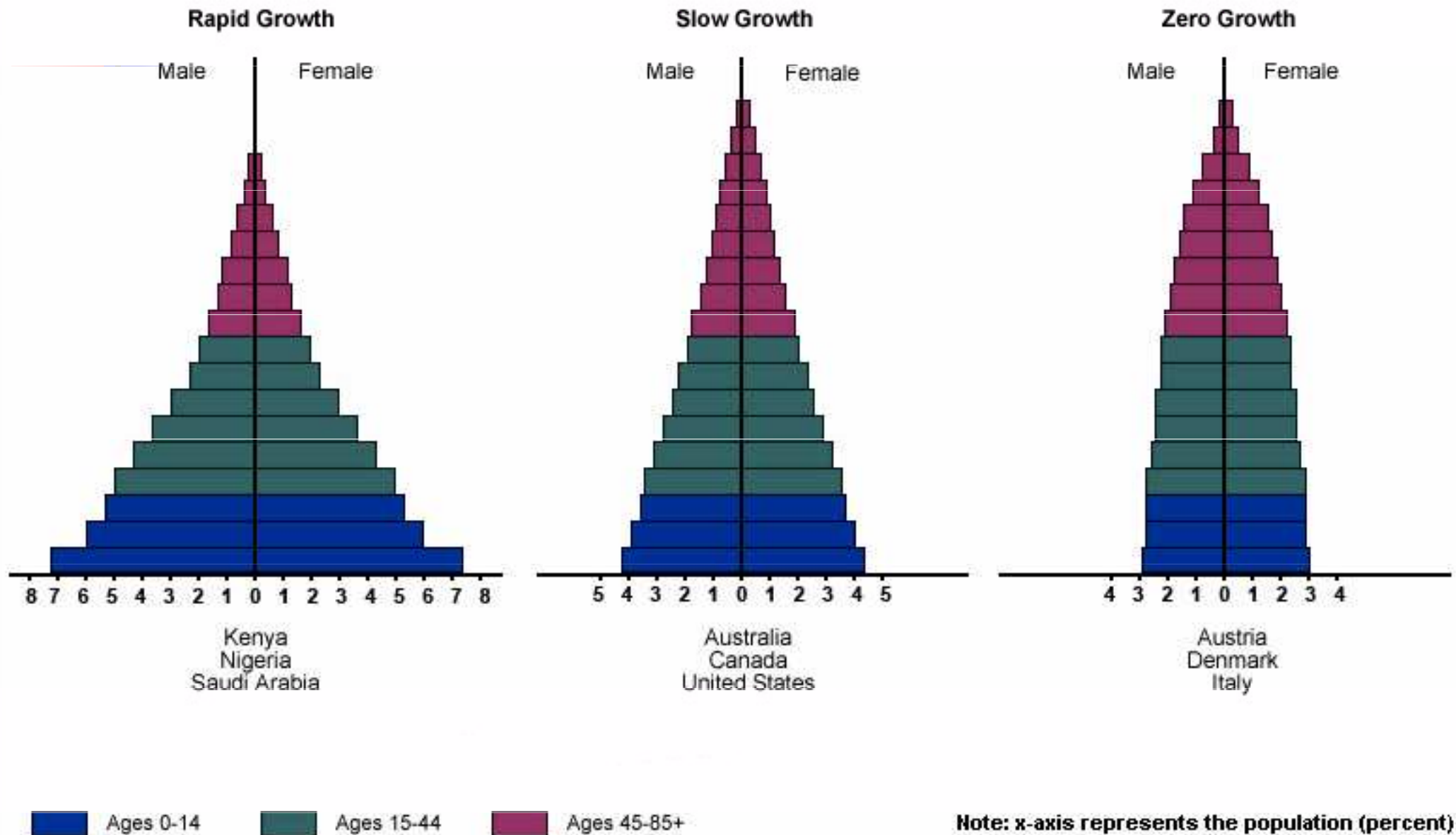
- Genderové informační centrum NORA

<http://www.gendernora.cz/>

- Gender Studies, o.p.s. - informační portál

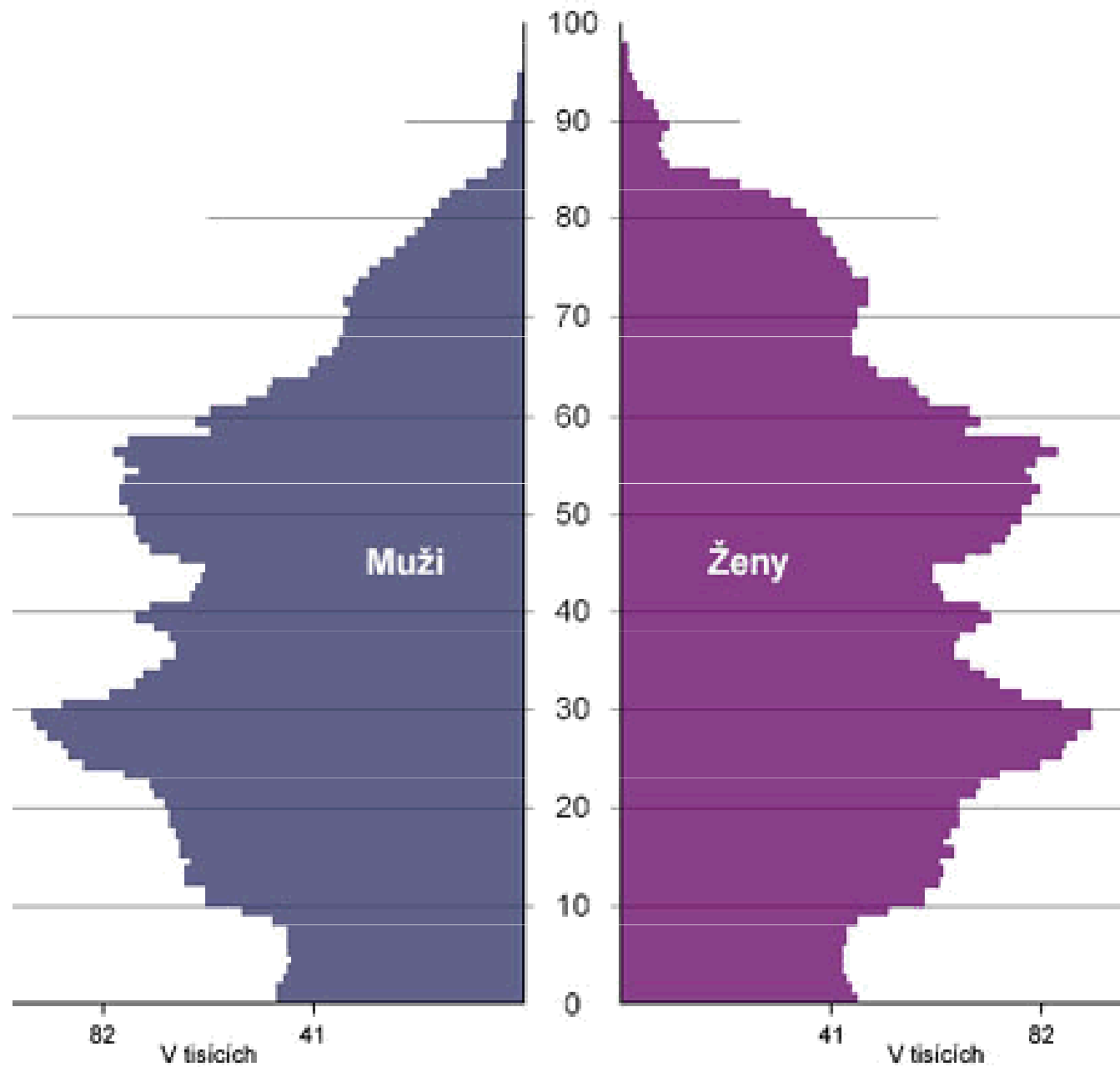
<http://www.feminismus.cz/>

Rodina a reprodukční chování

Věková skladba obyvatelstva: 2003

Česká republika

Druhá demografická transmise

- Nizozemský demograf van de Kaa:
 - 1) Posun od sňatečnosti k nesezdanému soužití
 - 2) Posun od preventivní antikoncepce k seberealizačnímu plození
 - 3) Posun od stavu, kdy dítě bylo středobodem života rodičů, ke stavu, kdy středobodem života je pár a jeho dítě
 - 4) Posun od uniformních rodin k pluralistickým formám domácností.

François de Singly

- 1) snížení počtu sňatků
- 2) nárůst počtu rozvodů a rozchodů
- 3) nárůst neúplných rodin s jedním rodičem
- 4) snížení počtu porodů
- 5) nárůst mimomanželských porodů
- 6) nárůst námezdní práce žen, převážně matek a následně i párů, kde jsou oba manželé zaměstnáni

François de Singly

- Převládnutí hodnotového systému vyzdvihujícího autonomii jedince a snižování hodnoty materiálního a symbolického dědictví
- to se projevuje dvojitou tendencí:
 - odmítání instituce manželství
 - kritika stávající dělby práce mezi pohlavími
- Více či méně explicitní požadavek osobní autonomie a snížení významu závislosti člověka na institucích a dalších osobách.
- Manželství pak není atraktivní v případě, kdy je chápáno jako možné uzavření se do předem určených rolí.
- Nesezdané soužití je naopak oceňováno, protože je chápáno jako méně rigidní forma soužití, lépe vyhovující individuálním požadavkům.

François de Singly

- **Postmoderní typ rodiny**, který spočívá v odklonu od hlavní zaměřenosti rodiny na vztah a v příklonu k názoru, že účel rodiny spočívá spíše v uspokojení jedince, které mu tyto vztahy mohou nabízet.
- *„vztahy již samy o sobě nemají hodnotu. Ta vyplývá především z uspokojení, které mají poskytnout každému členu rodiny. „Šťastná rodina“ je dnes méně přitažlivým ideálem. Důležité je, aby byl člověk šťasten sám za sebe“*

Rodinné a reprodukční chování v ČR

- Ivo Možný:
 - naprosto trvalý závazek – vztah vždy otevřený nové volbě
 - úplná vzájemná oddanost – vzájemný respekt a plná nezávislost
 - sebeobětování pro vztah – seberealizace skrze vztah
 - přísná libiduální zdrženlivost – spontánní libiduální seberealizace
- Rodinné a reprodukční chování v devadesátých letech v ČR se podstatně diverzifikuje